

Razun prazniške šole učé gosp. fajmošter tudi ob delavnikih v farni šoli vsaki teden 4 ure keršanski nauk in tudi v nedeljski šoli so učitelj.

V izgled bomo memo gredé nekoliko naukov našeli, ki so jih gosp. fajmošter v prazniški šoli razlagali; govorili in učili so od pridelovanja pšenice, od toče, ktere nevihto nekteri abotniki copernicam pripisujejo, od lune in njene premembe, od sredstva zoper zmerzlino, od kod viri in studenci prihajajo, od premoga, od čednosti jasel v hlevih in korit, od živinske napaje, kdaj je pravi čas žito sejati, od gnojenja njiv, od premembe žitnega semena, od živinske klaje, čedenja živine, od znajdbe prižigavnih klinčkov, občinskih volitev, poljskih čuvajev itd.; dalje od živih mej ali plotov, od kamnate ograje in grabnov in še veliko družih za našega kmetovavca res koristnih naprav in opravil.

Mislimo, da bomo dragim bravcom občé spoštovanih „Novic“ s nazočim razglasom jako vstregli, ker bodo perve razglasile čisto novo osnovo kmetijske šole. Sicer pa nič družega ne želimo, kakor da bi se enakih šol prav veliko osnovalo v preljubi naši domovini.

6. malega travna 1861.

Dobrolevski.

Zdravilske reči.

(Zdravilna moč suhih češpelj). Gospod kaplan Lallinger popisuje v „Frauendorfer Blätter“ zdravilno moč suhih češpelj tako-le: „Češpljevo drevo ne razveseljuje človeka samo s svojim okusnim sadom, temuč mu daje tudi svojo zdravilno moč. Grojzdje, jabelčnik, jagode in drugo sadje ljudje čedalje bolj za zdravilo rabijo. Veliko bolnikov se je že od tega ali unega povžitega sadja ozdravilo ali pa saj nekoliko okrevalo. Posebno zdravilno moč imajo pa češplje. Nekí veliko obražtan in že priletan mož, kteri je že v svojem 30. letu na zlati žili (kervavnici) bolehal, zavoljo ktere je karlsbadške, kisingiške in marienbadške toplice brez vspeha obiskoval, se je po naključbi suhih češpelj poprijel in je kmali čutil, da se mu na bolje obrača, sčasoma je bil nadležne bolezní oprostén. Ker so se bolezní zlate žile, jeterne, želodčine in trebušne dandanašnji zlo razširile, utegne marsikteremu bolniku vstreženo biti, ako mu rečemo, naj se poprime češpelj tako-le: Vsako jutro naj pojé po 3 do 5 kuhanih suhih češpelj z mlačno češpljevko vred; tudi zná k češpljam koliko toliko belega kraha prigrizniti. Kmalí bo čutil, da mu je odleglo.“*)

Domači pogovori o zdravilih.

Lani sem povedal, kako si ruski, angležki in francozki narod v merzlíci roke in noge prevezuje in jo tako ozdravlja, kar so že tudi nekteri angležki zdravnikí poskušali, in zavoljo dobrega uspeha ljudém priporočajo. Povedal sem tudi, kako cigani po Ogerskem, Sedmograškem in po Valaškem merzlíco mendrajo in morijo, kar sem sam v Veroni cigana skušati in ga tako zdraviti vidil. Naj še nektere pomoči zoper merzlíco povem, in potem bom o ozdravljanju družih bolezní sploh nekoliko govoril, kakor jih učeni in neučeni ljudje ozdravljajo in so jih nekđaj ozdravljali.

Pri ti prilóžnosti pa povem enkrat za vselej, da sem terd in nejeveren Tomaž in da bom tudi vedno ostal. Ne verjamem vsega, kar mi blebetajo drugi, če jih ravno molčé zvesto poslušam in debelo gledam. Tudi kar vidim, slišim in berem, ne pišem in za poskušnjo drugim ne kvasim. Da! verjamem le to, kar me resnice tako popolnoma prepriča, da skoraj bi lahko z roko prijel. Kam bi pa človek tudi prišel, če bi vse kar naravnost verjel? toraj tudi nobenega ne silim, da bi mi verjeti mogel. Kar pišem, pišem le to, kar sem vidil, slišal ali bral, in povem ljudem za poskušnjo le take domače zdravila, ktere so že drugi učeni ali ne-

učeni poskušali in ktere zdravju ne škodijo. Ako so prazne in bose, — kaj maram za to! laži vendar le niso, saj moje ne.

Gospod dr. Neydeck priporočá v svojem rokopisu „Karlsruhe 1858“ gotovo pomoč (?) zoper merzlíco, ter pravi, da je pušpau (Buxus sempervivus, Buchs) najcenejši, najboljši in pravi namestnik kine in družih zdravil zoper to bolezní. Že njegov stari oče dr. Neydeck, dvorni svetovavec v Speyer-u, se je nek kuhanega pušpana posluževal zoper merzlíco z uspehom. Mladi gospod dr. Neydeck pa priporočá v svojem rokopisu in pravi, da so mlade, še mehke svetlozelenkaste, male vejčice pušpanove boljše, kakor stare lesene veje. Te mlade in mehke vejčice ali veršički naj se naberó, v senci posušijo, v prah zdrobijo in v dobro zamašeni stekleni posodi hranijo, da se tako lahko več let hranijo pa vendar nič svoje moči ne zgubijo. Komur je drago, se zná tega zdravila poslužiti in naj povžije v napadu mraza dobrega polkvinteljca tega prahú, to je, blizo kako štrihano malo žličico, kakoršne se gospôda poslužuje, kadar kavo pije. Ženske in odraseni otroci ga pa še nekoliko menj potrebujejo. Mogoče, da ta ni ravno čisto prazna? Skušal je še nisem, bom jo pa.

Gospod dr. Guyot pa močán rum zoper merzlíco kaj močno hvali in pravi, da kake 4 lote dobrega ruma takrat popitega, kadar koga merzlíca tresé, čudeže dela?! Ogrom in Poljcom je ta pomoč domača, pa saj njim je tudi najhujša merzlíca domača. In oni pijo rum ali pa močno žganje s poprovo štupo v merzlíci.

Slovenci, večkrat sem vas že vidil, da ste slabo žganje s poprovo štupo pili, kadar je vas merzlíca tresla; poskusite še rum, če ga še niste, in pite ga žganjarski glažek ali dva; saj ni prenapčna pijača, tudi strup ne.

Zdaj hočem pa še nektere prav domače zdravila povedati, ki sem jih med Slovenci narajmal. Tode prosim vas, Bog vari, da bi se jim smejali; zakaj dokazati bom skušal, da niso nič bolj prazne in neumne, kakor tiste bedarije, ki so si jih nekteri učeni zdravniški možje izmislili, se jih poslužili, in ktere, če so ravno čisto prazne in bose, še dandanašnji med učenimi in neučenimi ljudmi po svetu močno slujejo, in s kterimi ljudje sebe in druge slepijo. Povedal jih bom zato, zakaj čas je, da Slovenci spregledajo, prazne vere in bedarije popustijo in se resnice poprimejo, ktere se zamorejo pa le iz fizike in kemije učiti. Povedal jih bom pa le nekoliko prav zrelih; vseh ne morem in ne smem, zakaj dosti sem jih naletil, in dosti jih vem, ki so preostudne tudi pohujšljive; toraj bom take zamolčal, ako se jih ravno ljudje z velikim zaupanjem poslužujejo in svoje zdravje v svojo škodo v nje stavijo.

Poznam sivega starčka, vsega zaupanja in časti vrednega gospoda fajmoštra, ki je, kakor mi je sam rekel, že mnogo merzličnih popolaoma ozdravil. Ne bodi vas groza, vam hočem povedati, kako: Dajal jim je prah mrtvaških kostí! Pobral je na pokopališču mrtvaško kost, od nje je prahú nastergal, ktereja je merzličnemu, se vé da molčé povžiti dal. In s tem mrtvaškim prahom je dozđaj, kakor mi je rekel, še prav vsacega ozdravil. Jaz morem častitemu gospodu verjeti, zakaj njegova dobra volja in pošteno serce se mu na obrazu bere; kar reče, je res. Povedal sem kakor mi je pravil, in naj me častiti gospod fajmošter zaverne, ako lažem, saj še živí in pridno „Novice“ bere. In priče glasite se, ako ne govorim, kakor sem slišal. Meni se ta sicer ostudna pomoč ne zdí čisto prazna; mislim pa, da mrtvaška kost nikakor zdravilo biti ne more, in da, ako je res, da so koga mrtvaške kostí merzlice ozdravile, to drugači mogoče ni, kakor da so se v zemlji mišice (arsenik) nalezle, ktera je, kakor nam je znano, dobra pomoč zoper merzlíco, in kaj malo je je zadosti. Tudi bi nogla drugači vsaka kost dobra zoper merzlíco biti, po-

*) Čisto prazna ni ta reč, al preveč naj se vendar ne pričakuje od nje. Vred.

sebeno taka, ki še nikoli v zemlji lzala ni. Znano nam je pa tudi, da je skoraj v vsaki zemlji kolikor toliko mišice, v nekteri več, v drugi manj; zatega voljo bi znale biti mertvaške kosti iz nekterih pokopališč bolj strupene, kakor iz družih. Da! jez bi nobenemu merzličnemu ne svetoval na pokopališče iti mertvaški kosti glodat ali njih prah grudit; zakaj meni se nikakor nedolžne ne zdijo. In na to so še precej ostudne; in zmirom je bolj varno, ako je treba mišico iz apoteke zapisati; se saj vé, kaj in koliko se je dobí, in bolniku dá brez nevarnosti. (Dal. pr.)

Boji in igre mravelj.

Če tudi med mravljinici neka ljubezen in složnost bivata, se vendarle jamejo preganjati, kadar se jih v enem mravljišču odveč zaredí; pa niso kervoločni in ne prežijo razkačeni kot drugi merčesi na protivnike svoje; marveč se iz mravljišča povzdignejo in zgrabijo pod milim nebom kakor trume pravih vojakov.

Lahkorožniki so vsi od konca do kraja. Čeljust, tenek žalec, in rudečkast strup so jim vse bojno orodje. Le mravlje delavke, nič bojzljive, se na borišče podajo. Manjih nikakor ni strah pred večimi; obesijo se namreč ali na-nje ali jih pa po vojaško obstopijo in nemudoma overajo, se v beg podati. Zlo hrabri so mravljinici in kar nič bojzljivi; čudovito je pa, da rajši glavice in nožice zgubé kakor vojsko. Obe stranki se napadete neprevidoma in davite se hudo. Če je nadlegovana stranka slabejša, berž mnogo zaveznikov v pomoč dobí.

Ako hočeš, dragi bravec, mravljinca vojake viditi, se napoti v gojzd ali gaj; tamkaj je njih bojišče, in vidil boš, kako se tamnorudeče mravlje z mravljami različnih gnjezd bojujejo in velikokrat druge memo popotne kerdela merčesov na vso moč po šegi nekdanjih vitezov klatežev napadejo. Nekterikrat se bližajo trume dveh naselitev ena drugi tako mnogobrojne, da večkrat pot, ki je po sto korakov dolga, štiri čevlje na široko pokrijejo in se potem napadejo. Da bi jih sužnost ne doletela, se hrabro mérijo in odbijajo. Na tisuč in tisuč se jih kolje, pa le po dve in dve; po zmagi pa podé zmagovavci užugane v svoj luknjičasti zemeljski tabor. Navadno se boj med dvema in dvema uname, kar sem že prej rekel, ki se po malem sprejemate. Pa ne le na ti ali uni strani se tako godí, ampak na vseh. Kako živo, zgrabivši se, je vse od konca do kraja, dragi bravec, ti dopovedati nisem v stanu, da-siravno sem jaz sam boje teh majhnih pa tako zelo hrabrih živalic pred nedavnim gledal in občudoval, ki so me resno v serce ganili.

Rekel sem že, da orožje mravelj je tudi rudečkast strup. Res je, da se mravlje zdaj pa zdaj z onim strupom škropé, potem pa v prahu se valjaje dolgo med saboj koljejo, dokler tretja na pomoč ne pride in zmago gotovo stori; nekterikrat se jih pa več pridruži in si nožice tako zapletejo, da se jih sčasoma večkrat deset skupaj ruje in toto se godí do večera. Ko namreč zadnji žarki rumenega solnca izza gore blišče in se ponočna tihota že bliža, se trume obeh strank malo po malo v svoje prebivališča vernejo, mertve in ranjene temni noči prepusté, ujete pa obstopijo in s saboj tirajo. Ko se hitro drugi dan zazori, planejo zopet kerdela združene izspred in izzad od vseh strani na bojišče, se pričnejo serditi in silno hudo boriti; pa če tudi tako razkačene, vendar-le umejo ločiti prijatle od sovražnikov. Nadlegovaš na bojevališču mravljinčka, mu ni mar za to; naprej se hití bojevati in je še le kaj uren. Vsikdar, ko jeden proti drugemu dirjata, imata široko od-perte čeljusti, se le malokdaj ž njimi poprimeta, in ako to storita, se berzo popustita, potlej objameta, milujeta in poprijaznita, se vé da samo tadaj, kadar sta taistega zarodka; sovražnika se bojujeta in obnašata vse drugače. Med bitvijo odpeljejo eni v sužnost s seboj vse, kar zmagi zapade,

drugi pa pridni ostanejo pri bitvi in še drugi se razidejo po logu hrane iskat.

Zopet drugačni so boji temnorudečih mravelj s kervorudečimi, ktere v male čete razdeljene pa dobro vredjene blizo svojega kupa une pričakujejo in vsakega sovražnikov posamesno napadejo, kakor hitro se jim preblizo upa. Toti boj je kaj mičen in čudapoln. Obe stranki se želite napasti neprevidno. Se bližajo temnorudeči sovražniki s silo, si pošljejo kervorudeči hitro hitro po domá ostale, kateri v velikih četah zdajci na pomoč prihité, sovražnika obsujejo in se potem ž njim mérijo, da je kaj! Toto je viditi cele tedne v eno mer vsaki dan med mravljiščama, ki ste precej daleč eno od drugega, če ste le v eni zagraji in ako mravljinčev cestice v nasprotne krajine peljejo.

Vidili smo doslej, kakošni so mravelj boji in kako junaško se vedejo one v taistih. Zdaj Vam naj pa še povem od iger kaj, ki so tudi mične in zabavne. Kadar izza gorá prisije zlatorumeno solnce in žarke svoje skozi košato drevje v mravljišče upre, se na svitlo pokažejo njega prebivavci in naglo vse mergolí ter kupoma jih je nad pohištvo. Zdaj se prične radovanje. Spopadete in zgrabite se dve in dve mravlji iz norčije s kleščami ali čeljustmi za vrat, za glavo, za noge vzdigovaje se. Terkate si glavo ob glavo, spodnašate si noge. Prav priljudno in živo se zadržite in jako radujete. Od prevelike radosti se nosite in poljubujete. Ne znate si kaj od veselja: z nogami se prijemate utikaje si glavo med perve noge in povzdigujete prvi konec života navpik. Druge se igrajo kot psički, ki se tudi navpik povzdigujejo, urno zabračajo in mečejo, kakor da bi se gristi hotle.

Tako se bojujejo in igrajo mravlje. Ne vem, ali je kaj dosti naših bravecov to že kterikrat gledalo? L. G.

En dan v Karlovcu.

O Hervatih se dan današnji mnogo govori. Eni jih hvalijo, drugi jih grajajo. Bližnji sosed njihov biti, pa jih nikdar ne obiskati, ne bi prav bilo. Tako sem si jez mislil in te svoje misli nekim prijatlom svojim razodel. Tudi oni so bili enakih misel, zato smo se berzo zastopili in kakor hitro nam je čas pripustil se na pot vzdignili.

Kmalí smo bili preko Kolpe na hervatski zemlji. Moj prijatelj nas je povabil k svoji kumi S., ker smo bili vsi prav gostoljubno sprejeti, lepo postreženi. Hvala Bogu! — je rekel naš kučegazda, bil je Kranjec po rodu — mi na Hervaškem smo dobili skoraj vse nekdanje stare naše pravice nazaj, in če je Božja volja, bo kmali vse bolje pri nas. Naš kotar (Bezirk) Bosiljevački je stal vlado prešla leta po 16.000 — 18.000 gold., zdaj po novem ustavu bo koštal samo kake 3 — 4000 gold. Ker se bodo deržavni stroški toliko zmanjšali, se bodo tudi davki počasi znižali, in mi bomo še srečne čase doživeli, kakor se kaže. Kako pa pri vas na Kranjskem? Pri vas je še vse pri starem? Bog zná, je rekel, ali se bo tudi pri vas na Kranjskem kadaj kaj na boljše obrnilo. Pri nas se piše iz kancelij že vse v našem jeziku, zakaj se ne bi to zgodilo tudi pri vas? H čemu toliki razloček med vami in nami; saj smo vsi enega cesarja, vsi enega Boga! — Nato sem mu jaz rekel, da se nadjamo tudi mi takih preuredb, ktere so Hervatom že podeljene, ker presv. cesar je zaterdil, da je resnična želja njegova vso Avstrijo tako poravnati in preustrojiti, da bomo imeli vsi enake pravice, vsi enake dolžnosti. Zakaj bi mi imeli še dalje po 20—30 uradnikov, za to, kar bi lahko 5 ali 10 uradnikov opravilo, kakor pred letom 1848. — Še malo smo se pogovorili, zapeli „otok bleški“ in se serčno poslovili od prijaznega kučegazda.

Ker nismo mojega dobrega prijatla g. L. a domá našli, smo se kar naprej odpeljali po gladki Luizini cesti proti Karlovcu, kamor smo zvečer dospeli. Drugo jutro sta nas zarano obiskala dva znanca, gosp. T. Karlovčan, in

rokodelske šole itd. Mladeneč namreč, ki je doveršil ljudske ali normalne šole in hoče, kakor pravijo, „naprej študirati“, stopi v gimnazijske šole, katerim so nekdanj rekli „latinske“ šole zato, ker je učenje latinskega jezika bilo eden njih poglobitnih naukov; sedaj je to ime že zastarano in te šole se imenujejo gimnazijske šole. Po doveršeni gimnazii prestopi mladeneč ali v bogoslovne šole (alumnat ali „lemenat“ kakor mu naši priprosti ljudje pravijo) in postane mašnik, ali gré pravnih ali pravdarskih vednost ali pa zdravilstva se učiti; nekteri pa se podajo v tiste šole, v katerih se za učnike gimnazijskih ali realnih šol izučijo.

Razun teh šol so pa se v našem cesarstvu leta 1851 osnovala še druge šole in to so gori omenjene realne šole.

Kaj je zapopadek teh šol, ki so poslednje leta tako imenitne postale, bomo svojim bravcom po domače povedali po besedah sedanjega gosp. vodja naše realke, ki je popolnoma zveden v teh rečeh in ki je zgodovino, napravo in pomen teh šol dobro popisal in lepo razjasnuje važnost teh šol, zlasti za našo deželo. Tudi poprejšni začasni vodja naše realke, gospod Peternel, je v nekem šolskem letniku ravno to reč z živo besedo razložil in mnogo pripomogel k boljemu zapopadku teh koristnih šol. Al ker je stvar nova, in ker ljudje težko spoznajo, da bi se mogel kmet kje drugod kmetijstva učiti kakor s hlapcovskim delom, in rokodelce in obertnik kje drugod obertnijstva kakor edino le, če gré za fanta h kakemu mojstru, ni čuda, da le počasni predira nova stvar stare in vkoreninjene misli.

Perva realnim šolam nekako podobna šola se je ustanovila na Dunaji leta 1770 pod cesarico Marijo Terezijo. Pozneje je bilo več drugih šol za kupčijstvo, obertnijstvo in umetnost vesvoljno osnovanih; pa še le leta 1851 so 12. svečana poterdili sedanji cesar napravo realnih šol, ko se je spoznalo, da tudi taki ljudje, ki hočejo kdaj zvedeni obertniki in rokodelci biti in si s tem kruha služiti, morajo v vednostih, ki jih njih stan potrebuje, dobro podučeni biti. Skor bi se smelo reči, da to, kar so šole kmetijstva za mladenče, ki hočejo kadaj dobro podučeni kmetijski gospodarji biti, ravno to so realne šole za mladenče, ki hočejo kadaj v rokodelstvih, obertnijstvu in mnogoterih umetnijah zvedeni možaki in mojstri biti. Kakor je namen kmetijskih šol povzdigniti umno kmetijstvo in gospodarstvo, tako je namen realnih šol povzdigniti rokodelstvo, obertnijstvo in umetništvo. Nekdanj smo potrebovali le ptujcov, če smo hotli kakošno umetno orodje, kakošno mašino imeti; če smo potrebovali kakošnega inženirja, da nam je zmeril polje, mogel je priti ptujec zato; če smo hotli kakošno fabriko napraviti, mogel je priti ptujec, še celó ptujih zidarjev za kako posebno hišo nam je bilo treba, ali pa so naši domači ljudje mogli deleč kam v šolo iti, da so si pridobili potrebne vednosti. In tako je hiralo naše domače rokodelstvo in obertnijstvo; čudili smo se, kaj ptujci znajo, mi pa, ki imamo tudi dosti prebrisanih glav med seboj, nismo nič pravega znali, in tako daleč smo prišli, da smo celó mislili, da kaj takega ni za nas!

Realne šole imajo namen, naše domače ljudi potegniti iz mlake nevednosti obertnijske in rokodelske, in če ravno so nad realkami še višje šole za višje umetnijstvo, so one vendar že zadostne, napraviti prebrisane obertnike in rokodelce, prave mojstre v mnogih rečeh.

Že pri realnih šolah ste dve stopnji, zato so realne šole, ki se imenujejo nižje ali spodnje realke, in pa realne šole, katerim se pravi višje realke.

Nižje realke so take, ktere terpé 2, večidel pa 3 leta, višja realka pa terpi tudi 3 leta.

Ko je tedaj naš fant dokončal 4 letne ljudske ali normalne šole, in se hoče podati h kakemu boljemu rokodelstvu ali obertnijstvu, stopi v nižjo realko; kar se je tu naučil, mu je zadosti, ako se hoče poprijeti le kakega

nižjega rokodelstva ali obertnijstva. Ako pa želi nastopiti obertnijski stan, ki potrebuje več vednosti, pa gré še v višjo realko in doverši tam še 3 leta, ki mu pomagajo potem v bolji stan ali v boljo službo.

Če je tako mladeneč 10 let v šolo hodil (4 leta v ljudsko šolo, 6 pa v realko), je pripraven za mnogoverstne obertnijske in rokodelske stanove in službe, ki jih sedanji čas potrebuje. Tudi tisti učenci, ki hočejo biti kadaj izverstni učitelji ljudskih šol, bi mogli v realki izučeni biti, da bodo potem sposobni podučevati mladino v mnogih rečeh, ki so že ali še bodo naloge ljudskih šol.

(Dalje prihodnjic.)

Domači pogovori o zdravilih.

(Dalje in konec.)

Pri meni domá je kmet, o katerem gré glas, da zná prav vsako merzlico odpraviti. Ker ljudje zatega voljo stavijo nekako zaupanje va-nj, je, se vé da tudi lahko precej štiman zato. Se vé da on svoje skrivne umetnosti nikomur ne pové za noben denar ne. Tudi jaz sem si kaj dosti prizadjeti mogel, preden sem mu usta odperl in skrivnost od njega zvedil. Ko sem ga enkrat močno privijal in nadleževal, seže za tram in verže terdo, suho, okroglasto černo kepo, suhemu jabelku podobno pred me, ter pravi: „S tem-le jez merzlico odpravljam, pa ugani, kaj je to?“ Zastonj sem ugibal, se vé da, kdo bi vraga! na suhe konjske jajca mislil. Toraj mi pové in pravi, kadar imam mlado žebe, ga popravim, njegove spolovila namesti da bi jih psu vergel, posušim in suhe ljudém zoper merzlico dajem. Da sem jih z njimi že dosti ozdravil, vé cela naša in dosti družih far. „Kdor ima merzlico, dobre zobé in čelusti, mu kar suhe konjske jajca žvečiti svetujem, ker nek gotovo pomagajo; saj porok sem mu, da mu škodovale gotovo drugače ne bodo, ako le celih ne požre ali se jih preveč ne nameče. Janez, mi ne smeš zameriti, da sem skrivnost, merzlico ozdravljati, dozdam samo nama znano, zbleknil in ljudém povedal. Mislim, da se bojo tvoji žebički zatega voljo ravno tako brez vse nevarnosti po gmajni pasli, kakor dozdam in da jih merzlični ne bojo roparsko napadali, kar bi pač gerdo bilo.

Moj sosed Martin Koren, po domače „Kralj“, kmet blizu Žužemberka, zná molitvico in kletvico, s katero, verjemite mi, prav vsako bolezen, bodi notranjo ali unaujo, gotovo ozdravi, ali, kakor ljudje pravijo, zagovori. In zatega voljo imajo ljudje grozno zaupanje do njega. Da! on ima več bolnikov, kakor naj bo kateri hoče zdravnik na deželi; mogoče, da jih ima kaka konjederka ali konjederec še več, zdravnik pa ne! Spervega je samo kačji in družih merčesov strup zagovarjal, kmali je pa molitvico in kletvico zoper vsako bolezen sduhtal, ki gotovo v vsaki bolezní pomaga, ali saj on in ljudje imajo terdno vero, da gotovo pomaga, zato se ne bojijo ne bolezní ne strupenih kač.

Martin, ne smeš mi zameriti, da tvojo umetnost, ljudi ozdravljati, vesvoljnemu svetu oznanim. Saj ti le čast in slavo želim, ljudém pa ljubo zdravje. Mogoče, da bojo potem iz družih dežel k tebi bolniki romali in po zadobljenem zdravju tebi čast in hvalo peli. Dozdam te je samo Žužemberk in njegova okolica poznala; toraj naj povem tvojo umetnost celemu slovanskemu svetu, tebi na čast in ljudem v korist; zakaj ti si že mnogo mnogo bolnikov vsake baže ozdravil, in pri ozdravljenju ne potrebuješ nobenih zdravil, nobene učenosti, nobenega uma, nobene pameti; dosti je, da nekaj mermraš in moliš, se enmalo zakolneš, z ного udariš — in bolezen prestrašena beži kakor pes, ako ga po repu šverkneš! Se vé, da se te vsaka bolezen v prvem hipu ne ustraši, ne zbeži za vraga ne; pa ti jo tako dolgo prosiš, siliš, ji žugaš, nad njo teptaš in kolneš, da se potepe. Tudi ti marsikak bolnik v večnost

zderkne, se vé, to pa le tak stori, kteremu je bila, kakor praviš, smert namenjena.

Martin, jaz ti nikakor ne zamerim, ker vem, da si pobožen priprost kmet brez vsega uka, da si slep in v svoji slepoti tudi druge slepiš. Pa kako ti bom zameril, saj vem, da so bili in so še tudi učeni možje ravno tako slepi kakor ti in so vkljub vsi svoji učenosti ravno take burke uganjali in jih še uganjajo, kakor jih ti. In lahkoverni so jim vse naravnost verjeli, z glavami kimali in rekli: „res je, res je!“

Martin, veš kaj, bil je enkrat v daljni nemški deželi Nemeč, Mesmer mu je bilo ime; on je bil tudi nekoliko prismuknjen, kakor si ti, in je vkljub svoji učenosti take burke uganjal, kakor jih ti uganjaš; tudi jim je sam verjel, kakor ti svojim verjameš in ljudje so mu vse verjeli kakor tebi verjamejo. On je ravno tako ljudi ozdravljati učil, kakor jih ti ozdravljaš; razloček med vama je le samo ta, da on je bil učen, ti pa nisi čisto nič, in da ti pri ozdravljanji molitvice izrekuješ, on pa besed ni izrekoval, ampak le od glave do nog je bolnike z rokami gladil, enkrat ali večkrat, kakor se mu je potreba zdelo, in to je tako dolgo ponavljal, da je bolnik zdrav kot riba iz postelje skočil ali pa v večnost smuknil, kakor tebi. In rekel je, da ako ima tak zdravnik resnično dobro in terdno voljo bolnega ozdraviti, ga bo gotovo ozdravil, ga bo čisto spremenil in mu neko čudno moč dal! Kar je rekel, so mu ljudje verjeli, učeni in neučeni; nekteri mu še zdaj verjamejo, kakor tebi in burke z mesmerizmom uganjajo.

Janez! Tudi tebi ne zamerim, da ljudem suhe, terde konjske jajca daješ, akoravno mislim, da bi bile kuhane gotovo bolje! Saj vem, da je zdravnik Hahneman ljudem še dosti bolj prazne zdravila dajal, kakor jih ti, ubogi kmet, daješ, in da je on dosti praznega kvasil; pa kar je kvasil, se vé, so mu lahkoverni vse kar naravnost verjeli in mu še zdaj verjamejo. Povem ti, Janez, da ti v mnogih rečeh dosti bolj pametno govoriš, kakor medicinski „Luter Martin“, zdravnik Hahneman. On dolgo ni mogel zapopasti, zakaj ljudje merjejo in zakaj so bolezní na svetu. Grozno si je glavo belil, je duhtal in duhtal, kakor Mahomed v puščavi, mislil na vse strani, preden je temu do živega prišel, in veselo zakričal: francozi, garje, bradovice (Syphilis, Psora und Sycosis) so vzrok vseh bolezen človeštva! Vsi lahkoverni so z glavami kimali in rekli: Res je, res je, res je, taka je, prav ima!!

Pa Hahneman, zvita glava, ni bil nikakor zadovoljen, da je sovražnike človeškega rodú s svojim dobrim nosom zavohal, ampak on ga je želel tudi popolnoma zatreti, ker mislil je, ako pripravno orožje zoper garje, francoze in bradovice znajde in jih zatara, potem ljudje ne bodo nobenih bolezen imeli; zdravi bojo kot ribe, starosti se bojo sušili, mah bo po njih rastel, starosti bojo v zemljo lezli in se v prah drobili, kakor stelja na gmajni! Pripravno orožje znajti mu je bila mala skerb; kmali si zmisli in naredi cele kupe cukrastih kuglic, jim dá medicinske imena, ker pa cukr nobene moči nima, je mogel zopet vsaki kuglici po svoji lastni volji posebno skrivno moč dati, nekterim večo, drugim manjšo, kakor se mu je zdelo! on je le rekel, in kar je rekel, se je zgodilo! je bilo res! Tako je rekel, da ima cukrasta kuglica, ki se ji pravi „žveplo“ (Sulfur), tako silovito moč, da, če eno na jeziku stopiš, se bo čisto sama 30—50 dni zoper garje (ali druge bolezní, kterih so garje krive) junaško borila, in ako ona v tem času garij ne zamori, ji znaš čez 50 dni še eno kroglico na pomoč poslati! Drugim je dal moči le za nekoliko ur, zopet drugim za več tednov in mescov, nekterim pa je dal tako grozno silovito moč, da jih še dobro poduhati ne smeš — Bog obvari, da bi močno zasmerčal — skočila bi vsa grozovitost na te, kakor mačka na miš — in gorjé tebi! Vsem kuglicam je pa dal zopet po svoji lastni volji neizrečene slabosti; vsaka reč jim vzame vso njih silovitost:

naj jih kaka sapica prehladi, solnce obsije, vinski ali kak drug duh omami, preč je vsa njih moč, in postanejo, kar so bile: mlečni cukr! Take reči si je Hahneman sam zmisli, drugim na serce govoril, in vse so mu verjeli. Odsihmal so bile posebno garje v grozno hudi stiski; groznega hudodelstva so bile tožene, ravno tako tudi francozi in bradovice, in norčavi po celem svetu so z Hahnemanom potegnili, serčno za orožje (kuglice) prijeli, davorije peli, hura kričali in kuglice so strašno na vse strani švigale! zakaj sovražnika (bradovice, francoze ali pa garje) so za vsacim germičkom vohali in junaško va-nj pokali, in grozno dosti bi bilo mertvih na bojišču obležalo; pa k veliki sreči so cukraste kuglice le veliko slabost in dosti manjšo moč, kakor suhe konjske jajca ali mertvaške kosti imele! Imele so enako moč, kakor kraljeva kletvica ali Mesmerjevi burki! Spervega je bil Hahneman samovladar te vojske; ponižno ga je vse poslušalo in zvesto mu pokorno bilo; kar je on rekel, je vse vpilo: da, da, da!! Pozneje ga popustijo eden za drugim in zapoveduje vsak po svoje: bodi možki ali ženska, kmet ali gospod, učen norec ali priprost bedak, star ali mlad, kupi knjižico, dela „Operations- in Feldzugsplan“ po nji, slepi sebe in druge, dela kuglice, jim daje zopet po svoji lastni volji večjo ali slabšo moč, kakor se mu zdi; kar reče, res je! in verjame sam in drugi mu verjamejo! In brez vsega vzroka so jim nekdanjo silovito moč skoraj čisto odvzeli; ena sama kuglica zdaj nič ne opravi zoper sovražnika, kakor nekdanj, morajo dve, tri, štiri ali jih pa še več biti in v kakih dveh urah jim morajo že druge na pomoč priti. Tudi se zdaj brez nevarnosti dobro povohati smejo. So pa vendar še zmirom tako junaške, da se brez skerbí z vsako boleznijo sprimejo, jo gotovo odpodijo ali pa pomendrajo; zakaj poznam dosti gospodov, ki skoraj čudeže nad bolniki delajo, poznam častitega gospoda, imenitnega zdravnika, ki pravi, da je že mnogo bolezen vsake baže ozdravil, tudi kakor mi je sam pravil, že mnogo slepih, ki so imeli cink na očesu (grauer Staar), in kuglice so skoraj vselej oko ozdravile, da je bilo čisto kakor ribje! Persnega in druge rake in hude rane so kuglice ravno tako gotovo že večkrat ozdravile. No, to so pač čudeži!! Vem, bote rekli prijatli cukra: Pa so homeopatične kuglice vendar le že dosti ljudi ozdravile! Tega ne tajim, vem da so jih. Saj so jih mertvaške kosti, suhe konjske jajca, kraljeva kletvica, cigansko mendranje, Mesmerjevi burki tudi neizrečeno dosti! Al kdor misli, da koga take bedarije ozdravijo, ima sicer dobro vero, pa malo uma in pameti. Vem pa tudi, da se vsaka učenost ložej iz bukev nauči, al zdravništvo nikdar ne; zakaj bolezní se ne dajo nikakor več vohati, kakor so Hahneman in njegovi sočasniki garje skoraj pri vsakem bolniku vohali, vidili jih pa nikdar nikjer niso! Oni so imeli sicer res dober nos, pa slabe oči in zamašene ali kosmate ušesa; zdaj je vse drugač; zdaj imamo slab nos, mu prav malo zaupamo; imamo pa bistre oči in čiste ušesa, in skušamo vsako bolezen viditi in slišati, preden jo ozdravljati začnemo. Drugokrat kaj družega. Vsakemu svoje! je geslo moje. Pa brez zamere!

V Komendi.

Dr. Janez Podliščekov.

Sila kola lomi.

„Novice“ so nam že razlagale, kako nevarno da je, se z zakotnimi pisarji pečati, pa tudi v nemških časnikih se večkrat take pritožbe berejo.

Al če se ta reč na vse strani preudari, vendar brez zakotnih pisarjev ne bomo, dokler bo dohtarjev ali advokatov malo. Eni so si že dosti nabrali, zato se s kako majhno rečjo pečati nočejo; drugim se delo merzi, sicer vsako delo radi prevzamejo, pa ga pusté, da ga rija gloda. Tožnik hodi prosit in javkat, kdaj bo že njegova reč na versto prišla, pa kaj dobi za tolažbo? Gospod dohtar mu